

ISSN 0038-5972

СОВРЕМЕННОСТЬ

Број **3** 2015
излегува од 1951 година

СОВРЕМЕННОСТЬ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ

2015

Год. 64, број 3

СОВРЕМЕННОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Редакција

м-р Славчо Ковилоски, главен и одговорен уредник

м-р Здравко Стојкоски, извршен уредник

Елена Пренцова, уредник

Првиот број на Современост излезе во Скопје, април 1951 година.

Досегашни главни и одговорни уредници:

(1951) - Киро Хаџи Василев

(1951 - 1952) - Владо Малески

(1952 - 1953) - Славко Јаневски, Димитар Митрев и Ацо Шопов

(1954 - 1968) - Димитар Митрев

(1969 - 1982) - Георги Сталев

(1983 - 2002) - Александар Алексиев

(2003 - 2012) - Васил Тоциновски

СОДРЖИНА

ИНТЕРВЈУ

Жарко МИЛЕНИЌ
МАКЕДОНСКА КНИЖЕВНОСТ Е МНОГУ ИНТЕРЕСНА 5

ТВОРЕЧКА ЛАБОРАТОРИЈА

Никола КОЧОВСКИ
ПОТРАГА ПО ИНСПИРАЦИЈА 9

Елена ПРЕНЦОВА
СО ХАИУКУ МАПА НИЗ ИЗЛОЖБАТА НА „ПТИЧЈАТА ГРАДИНА“
ОД СИМОНИДА ФИЛИПОВА-КИТАНОВСКА 17

Весна МУНДИШЕВСКА-ВЕЛЈАНОВСКА
ДОЛОТ НА БОЛОТ 22

Христо ПЕТРЕСКИ
ПЕТ РАСК(АЗ)И 25

Славка АРСОВА
БАЛАДА ЗА БИТИСУВАЊЕТО 32

Сузана ЃОРЃИЕВСКА
ЛОЗА 33

Сувад АЛАГИЌ
ЕДНА СЛИКА И ТИ 35

Шефко КАЛОПЕР
ПРИШТИНА 36

Тренчо ДИМИТРИОСКИ
ГИ ПОВИКУВАМ МОИТЕ ПРЕДЦИ 37

Диана ДИМИХ
ПРИНЦУ, ЗОШТО? 40

ИНТЕРПРЕТАЦИИ

Васил ДРВОШАНОВ
ХРВАТСКО-МАКЕДОНСКИ ПАРАЛЕЛИ 43

Димка МИТЕВА
КОН РЕЧНИКОТ НА МАКЕДОНСКАТА НАРОДНА ПОЕЗИЈА 55

Горан ТРЕНЧОВСКИ
ЗАЛЕЗОТ НАД САМОИЛОВАТА ЗЕМЈА 74

Ранко МЛАДЕНОСКИ; Толе БЕЛЧЕВ
ЛИКОТ НА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ
ВО МАКЕДОНСКИОТ РАСКАЗ ОД 20 ВЕК 79

Милена РИСТОВА-МИХАЈЛОВСКА
КОН НЕКОЛКУ АВТОГРАФИ ОД „МНОГУТРЕШНИОТ“ ВЛАДИСЛАВ ГРАМАТИК 83

Ана ВИТАНОВА-РИНГАЧЕВА
КОМПАРАТИВЕН ПРИСТАП КОН МОТИВОТ ПЕЧАЛБАРСТВО ВО РОМАНОТ
„МОЈОТ АМЕРИКАНСКИ АЦИЛАК“ НА СТОЈАН ХРИСТОВ И ДЕЛАТА
НА МАКЕДОНСКИТЕ ДРАМСКИ АВТОРИ МЕЃУ ДВЕТЕ СВЕТСКИ ВОЈНИ 89

Анета ПРИДАЕНКОСКА
ГОТИКА И ПОСТМОДЕРНА ГОТИКА 105

РЕТРО Славко ЈАНЕВСКИ В ТРЕСКА	112
ИСЧЕКОРУВАЊЕ Ѓорѓи МИТРОВСКИ ПОСЛЕДНИОТ ВДАХ	113
Мартин Суре ЦВЕТКОВСКИ БИРОКРАТИЈА НА НЕСВЕТИТЕ СВЕЗДИ	115
Кристина АТАНАСОВА СЕКАВАЊЕТО НА ПЕПЕРУТКАТА	117
ПРИОПШТУВАЊЕ Костадин ГОЛАКОВ ЗБОР-ДВА ЗА НЕКОЛКУ СОВРЕМЕНИ РУСКИ РАСКАЗИ	120
ПЛАМУА ВОЛШЕБНИОТ ЗБОР	121
Александар ШЛЕНСКИ. ФАОЛ И НУПЕС	121
Алексеј МИРОНОВ (А.Ја.Живој) ЈАС СЕПАК ЌЕ ОДЛЕТАМ ОД ОВАА ПЛАНЕТА... Фантастичен расказ	123
Едгар АНДРИСОВИЧ ЈОРГЕНС БИТКА	125
Јуриј АНАТОЉЕВИЧ ТУБОЉЦЕВ ЗОШТО НЕ СЕ ДРУЖАМ СО МАЧКИ	126
Нина БОЖИДАРОВА ЗА ДА МЕ САКА	127
КРИТИЧКИ ПРЕГЛЕД Васил ТОЦИНОВСКИ ЛЕТОПИС ЗА СВЕТУЛКАТА	128
Ранко МЛАДЕНОВСКИ Толе БЕЛЧЕВ ТЕАТАРСКИОТ РОМАН НА БУЛГАКОВ НА МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК	131
Славчо КОВИЛОСКИ НАПИСИ ЗА МАКЕДОНСТВУВАЊЕТО	134
Вера СТОЛЧЕВСКА АНТИЌ ВО „СТАРИ КРАЈ“ КАКО ДОМА	137
Петко ШИПИНКАРОВСКИ КУЌИЧКИ – ФОРМА СО ДВА ВЛЕЗА	139
Ивица МАКСИМОСКИ ОЛИВЕР ТВИСТ – РОМАН ЗА ДЕТСКАТА СУДБИНА	141
Мирјана СТОЈАНОВСКА ИЛУЗИЈАТА - СИНОНИМ НА ПОСТОЈАНА ПОЕТСКА ИНСПИРАЦИЈА	143
ХРОНИКА	145

Ранко МЛАДЕНОВСКИ
Толе БЕЛЧЕВ

821.163.3.09”19”

ЛИКОТ НА АЛЕКСАНДАР III МАКЕДОНСКИ ВО МАКЕДОНСКИОТ РАСКАЗ ОД 20 ВЕК

1. Вовед

Ликот на славниот античко-македонски крал Александар Македонски зазема мошне значајно место во македонската книжевност и тоа во сите периоди од нејзиниот историски развој – фолклорот, средновековната книжевност, 19 и 20 век, како и во современата македонската литература. Во овој труд се фокусираме конкретно на расказите од 20 век во кои како лик се среќава Александар III Македонски.

Имено, во македонскиот книжевен 20 век ние регистриравме шест објавени раскази за Александар Македонски. Во 1984 година Зоран Ковачевски го објави расказот „Александар и вазната“ во збирката раскази „Аристотел од Ресен“. Во 1993 година Венко Андоновски се појави со расказите „Фреска прва: Александар, Аристотел, Упокоение на Александар Грешен“ и „Фреска втора: Кирил, Исијан. Потем Далмант. Гавол го искушува Кирила, Вознесение негово“ во збирката раскази „Фрески и гротески“. Блаже Миневски во 1994 година објави три раскази за Александар Македонски во збирката „Ледно око“. Тоа се расказите „Грди камења“, „Лажниот Александар“ и „Пораз“.

2. „Александар и вазната“ од Зоран Ковачевски

„Александар и вазната“ од Зоран Ковачевски е расказ¹ во кој Александар

Македонски се детерминира како „нај-големиот од големите, војсководец над војсководците, идол кон кој се стремееа и оние што се доближуваа до бога и оние што му служеа на гаволот“.² Се чини дека со ваквите атрибути се потенцира двојната природа на Александар – добрата и лошата, ангелската и демонската. Како цел кон која се стреми македонскиот крал е земена крајната точка до којашто тој стигнал во источниот поход – Индија. Ковачевски во расказот ја наметнува идејата за залудноста на тој поход на Александар Македонски, односно тоа е краткотрајна илузија која се распрснува веднаш по смртта на Александар. Симболично тоа е прикажано со илузијата за вазната во езерото на која од едната страна е насликан кентаур, а на другата страна е насликана Индија. Во моментот кога Александар ќе се обиде со копјето да ја по земе вазната од водата, таа за миг ќе се распадне на ситни парченца земјена прашина. Кентаурот го симболизира Александар, зашто во походот тој постојано е на коњ. Индија е крајната точка, прагот каде што завршува илузијата на Македонецот. Така завршува и расказот, односно со коњот што пие вода од езерото: „Можеби, по-

раскази, Предговор: Венко Андоновски, Летра, Охрид, 2008, стр. 47-51. Во изданието на расказите од Ковачевски од истата година, приредено од Милан Гурчинов, овој расказ не е застапен. Да се види: Зоран Ковачевски, Аристотел од Ресен, избор и предговор Милан Гурчинов, Микена, Битола, 2008.

² Зоран Ковачевски, Аристотел од Ресен, Мисла, Скопје, 1984, стр. 36.

¹ Расказот „Александар и вазната“ е преобјавен и во изданието на расказите од Ковачевски во 2008 година. Да се види: Зоран Ковачевски, Охридски

мисли Александар, мојот коњ со водата проголта и дел од мојата Индија“.³

Покрај ова, деконструкцијата на историските факти е извршена и со описот на коњот на Александар кој во расказот е бел со црвена дамка на челото што е симбол за крвавиот поход на неговиот господар. Очигледно е дека доминантна тема, односно идеја во овој расказ на Ковачевски е илузијата на Александар Македонски за создавање на светско царство како хармонична заедница на разни народи и култури.⁴

3. Два раскази од Венко Андоновски

Двата раскази во „Фрески и гротески“ од Венко Андоновски,⁵ „Фреска прва: Александар, Аристотел, Упокоење на Александар Грешен“ и „Фреска втора: Кирил, Исијан. Потем Далмант. Ѓавол го искушува Кирила, Вознесение негово“ во збирката раскази „Фрески и

гротески“, се поврзани меѓу себе со ликот на македонскиот крал Александар Македонски, но и со ликот на најбрзиот гласник во царството на Александар, односно Едноокиот од вториот расказ. Преку релативизацијата на категоријата време, односно преку наративни измествувања на темпоралната оска, во овие раскази, покрај тоа што се десакрализира и демитологизира, ликот на Александар Македонски поврзува неколку периоди од историјата на македонската држава: античка Македонија, средновековна Македонија (Самоил – Византија), Македонија под османлиска власт (19 век). На посреден, индиректен начин, Александар ги поврзува и Рим, античка Македонија и Азија, зашто стакленото ковчеже за лакомата душа на македонскиот крал Александар ќе биде донесено од страна на Аристотел од Рим во Азија, во претсмртниот час на македонскиот крал.

Доминантен атрибут со кој се интегрира ликот на Александар Македонски во двата раскази на Андоновски е лакомота, и тоа лакомота за знаење, лакомота за освојување, лакомота за достигнување на недостижното. Или, како што вели најдобриот стаклар во Рим, Александар освојува нешто што не смее да освојува – тој освојува свет што не го создал самиот, па според тоа свет што не е негов. На тој начин, и овде се соочуваме со тезата за илузијата на Александар за освојување на сиот свет, за создавање на светска заедница, за илузијата во однос на трајноста, односно вечноста на неговата космополитска, екуменска идеја.

Преку веќе споменатата релативизација на категоријата време во овие два раскази на Андоновски, Александар Македонски, поточно неговата лакома душа, се поврзува и со наши културни дејци од 19 век како што се Кирил Пеј-

³ Исто, стр. 40.

⁴ Миодраг Друговац вели дека во овој расказ се демитологизира историскиот ореол на Александар Македонски. За ова да се види: Миодраг Друговац, Историја на македонската книжевност XX век, Мисла, Скопје, 1990, стр. 621.

⁵ Во контекст на овие раскази на Венко Андоновски, на романот „Александар и смртта“ од Слободан Мицковиќ и на „Домот на Александар“ од Митко Маџунков, Наташа Аврамовска, меѓу другото, зборува и за „однадеж-појавата на овој национален книжевен јунак во раните деведесети во македонската литература“. За ова да се види: Наташа Аврамовска, Ex libris, Менора, Скопје, 2000, стр. 245. Сепак, нашите истражувања покажаа дека присуството на Александар Македонски во македонската литература има свој континуитет од фолклорот па сè до современата македонска книжевност (со извесни отстапувања поради идеолошки причини), така што овој суд на Аврамовска е сосема паушален. На крајот на краиштата, ако зборуваме за крајот на 20 век, тогаш поточно е да се каже дека доминантното присуство на Александар Македонски како книжевен лик во македонската уметничка литература започнува од 80-тите, а не од 90-тите години на 20 век, како што тврди Аврамовска.

чиновиќ и Исијан од Врбен. Стакленото ковчеже со лакомата душа на Александар на еден чудесен начин ќе стигне во манастирот во Лешок покрај веќе подготвената надгробна плоча од Кирил Пејчиновиќ која овде, во расказот, има необично, односно небесно потекло. Во тој контекст, како линк помеѓу минатото и сегашноста (но и иднината) функционира ликот на гласникот во првиот расказ, односно Едноокиот од вториот расказ. Овој лик има мнемотехничка функција и во наративниот тек, но и на едно повисоко идејно-тематско рамниште – да го потсети народот на неговото минато, зашто тој народ е незаинтересиран за своето минато воопшто, но и конкретно за античкиот период од историјата на Македонија, односно за Александар Македонски.

4. Три раскази од Блаже Миневски

Блаже Миневски во расказите „Грди камења“, „Лажниот Александар“ и „Пораз“ од збирката раскази „Ледно око“ го десакрализира и го демитологизира Александар Македонски. Дека е тоа така потврдува интегрирањето на ликот на Александар Македонски (Велики) со следните семи во коишто доминантна е иронијата во однос на многу честата сакрализација на македонскиот крал: Александар е „големиот воин, винопиец и вампир“;⁶ во расказот „Пораз“ доминантна предикација на македонскиот крал е пиењето вино;⁷ кралот Александар Македонски има пролив: „Имам пролив! Но, тоа е исто како да немам“;⁸ тој му диктира на својот личен летописец што да запишува, а што да не запишува: „Запиши: ’Бог е заеднички

татко на сите нас, но, поединечно, тој ни е татко нам, на најдобрите!‘. Потоа се навали кон својот личен писар и му шепна на уво да не пишува дека го боли ногата и дека го клука раната што ја ’добил со удар во тилот“;⁹ старецот од испустиеното Гатеново го предупредува македонскиот крал: „Си дошол многу далеку, момче! Нема веќе народ што ќе се гордее со твоите победи!“;¹⁰ во Стибера се пронајдени монети на кои Александар е свртен в лево, кон Индија, па според тоа станува збор за лажен Александар¹¹ итн.

Во врска со тезата за космополитизмот на Александар, не би можело да се рече дека во расказите на Миневски ликот на Александар Македонски доминантно се интегрира како интерактивен код на културите. Може да се забележат наративни елементи коишто би биле индиција за тоа дека ликот на Александар Македонски функционира како интеркултурен код, но тие се минимални и маргинални. На пример, во воведниот текст каде што се зборува за легендата за ледното око, Александар Македонски се става во една низа од македонски личности и ликови (тврдењата дека ледното око е од цар Самуил или можеби од Крали Марко, Александар Македонски, Петар Делјан, Дете Голомеше, Гаврил Радомир, на еден од Самуиловите браќа или на Екатерина Стибера)¹² со што е воспоставена врска меѓу разни периоди од македонската историја и култура. Исто така, во расказите се споменуваат Персепол и Индија кон кои се стреми македонскиот крал, што секако е импликација за контактите што притоа се остваруваат меѓу македонската и персиската, односно меѓу македонската и

⁶ Блаже Миневски, *Ледно око*, Култура, Скопје, 1994, стр. 91.

⁷ Исто, стр. 94.

⁸ Исто, стр. 97.

⁹ Исто.

¹⁰ Исто, стр. 99.

¹¹ Исто, стр. 91.

¹² Исто, стр. 8.

индиската култура. Но, ќе повториме, тоа не се доминантни сегменти на наративниот дискурс во овие раскази на Миневски.¹³

5. Заклучок

Ќе изделиме на крајот, во еден сублимиран вид, неколку особености на македонските раскази од 20 век во кои се појавува ликот на Александар Македонски за кои сметаме дека се доминантни сегменти од нивната раскажувачка структура:

а) Демистификација, демитологизација и десакарализација на историската личност Александар III Македонски;

б) Деконструкција на историските факти за македонскиот воен поход на Исток;

в) Двојната природа на Александар Македонски – божјата и демонската;

г) Илузијата на Александар за создавање на светско царство;

д) Алчноста, лакомоста на Александар за освојување и за обединување на сиот свет што тогаш им бил познат на Македонците;

ѓ) Чудесно поврзување на Александар Македонски со наши културни дејци од 19 век како што се Кирил Пејчиновиќ и со Исијан од Врбан;

е) Александар поставен во контекст со Самоил, Крали Марко, Петар Делјан, Дете Голомеше, Гаврил Радомир со што се имплицира континуитетот во историјата и во фолклорот на Македонија;

ж) Александар Македонски како линк меѓу разни култури кои и временски и просторно се мошне далечни;

з) Александар Македонски како антијунак.

Се разбира, има и многу други наративни сегменти во расказите што се предмет на нашата анализа, меѓутоа и од веќе предочените елементи може да се види дека македонските книжевни автори креираат мноштво од разновидни, дури и меѓусебно контрадикторни, слики за Александар Македонски. Тоа е така затоа што и во историската наука се забележливи такви и слични контрадикторности, но и затоа што уметничката имагинација, односно книжевната фикција нема и не може да има граници.

Библиографија

1. Аврамовска Наташа, *Ex libris*, Менора, Скопје, 2000.
2. Андоновски Венко, *Азбука за непослушните, Фрески и гротески*, Култура, Скопје, 2001.
3. Друговац Миодраг, *Историја на македонската книжевност XX век*, Мисла, Скопје, 1990.
4. Ковачевски Зоран, *Аристотел од Ресен*, Мисла, Скопје, 1984.
5. Ковачевски Зоран, *Охридски раскази*, предговор Венко Андоновски, Летра, Охрид, 2008.
6. Ковачевски Зоран, *Аристотел од Ресен*, избор и предговор Милан Ѓурчинов, Микена, Битола, 2008.
7. Миневски Блаже, *Ледно око*, Култура, Скопје, 1994.

¹³ Расказот „Пораз“ од Миневски е преобјавен во списанието „Портал“ во 2007 година (Портал, година VII, декември 2007, стр. 206), но со друг наслов: „Последната битка на императорот“. Не би зборуваа овде за несоодветноста на насловот, туку за тоа дека ваквата постапка покажува каков однос се гради кај нас кон Александар Македонски во поново време од страна на одредени книжевни дејци. На редакторите од списанието, по сè изгледа, им пречело ликот на Александар Македонски да се интегрира или, пак, да се поврзува со таков атрибут („поразен“), па го измениле насловот за да ја „сочуваат“ сакралноста на најпознатиот античко-македонски крал. Несоодветноста, пак, меѓу насловот и содржината на расказот е сосема друга приказна.

СОВРЕМЕНОСТ

Списание за литература, култура и уметност

Издавач: Современост, Скопје

Управен одбор

Мишо Китаноски, претседател

Горјан Петревски

Славчо Ковилоски

Васил Дрвошанов

Дејан Методијески

Надзорен одбор

Томе Велков, претседател

Радован П. Цветковски

Маја Боцевска

Компјутерска подготовка, лектура и печат

Академски печат, Скопје

Материјалите до еден авторски табак се доставуваат по е-маил или ЦД, заедно со печатен текст со кирилична поддршка во Times New Roman или фонт Pulstajms7 за кирилично писмо и Times New Roman за латинично писмо. Другите користени фонтови да се испратат по е-маил или да се снимат на ЦД.

Ракописите не се рецензираат, не се хонорираат и не се враќаат.

Адреса: Списание „Современост“, Скопје,

ул. Франклин Рузвелт 8, пош. фах 221.

Чек с/ка 300000001185473,

Даночен број 4030988132811

Комерцијална банка а.д. Скопје

СОВРЕМЕННОСТ

СОВРЕМЕННОСТ

СПИСАНИЕ ЗА ЛИТЕРАТУРА, КУЛТУРА И УМЕТНОСТ
ул. Франклин Рузвелт 8, пош. фах 221
sovremenost_mk@hotmail.com